PARRAS MEDINA

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CHRISTINE STIX-HACKL
28 päivänä toukokuuta 2002 [1]

I Johdanto

1. Yhteisöjen tuomioistuimen on selvitettävä nyt esillä olevassa asiassa, onko maataloudellisen yrityksen asiainhoitajan kuolema katsottava asetuksen N:o 1294/96 [2] 12 artiklassa tarkoitetuksi ylivoimaiseksi esteeksi, siten, että ilmoituksentekovelvollisuuden laiminlyönnistä ei seuraa tässä asetuksessa säädettyjä seuraamuksia.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Viinikaupan yhteisestä järjestämisestä 16 päivänä maaliskuuta 1987 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 822/87* [3]

2. Asetuksen N:o 822/87 3 artiklassa säädetään muun muassa, että rypälemehun ja viinin tuottajien on ilmoitettava joka vuosi edellisen sadon tuotteiden määrä. Lisäksi rypälemehun ja viinin tuottajien sekä muiden kauppiaiden kuin vähittäismyyjien on ilmoitettava hallussaan olevien varastojen määrät.

B *Neuvoston asetuksen (ETY) N:o 822/87 soveltamisesta viinialan sato-, tuotanto- ja varastoilmoituksiin 4 päivänä heinäkuuta 1996 annettu komission asetus (EY) N:o 1294/96* [4]

3. Perusasetuksen mukaisesti taloudelliset toimijat velvoitetaan tämän täytäntöönpanoasetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tekemään "varastoilmoitus tiivistetystä rypälemehusta, puhdistetusta tiivistetystä rypälemehusta ja viineistä, jotka ovat niiden hallussa 31 päivänä elokuuta". Asetuksen 11 artiklan 2 kohdan mukaan nämä ilmoitukset "31 päivänä elokuuta hallussa pidetyistä määristä on tehtävä viimeistään 7 päivänä syyskuuta".

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — Neuvoston asetuksen (ETY) N:o 822/87 soveltamisesta viinialan sato-, tuotanto- ja varastoilmoituksiin 4 päivänä heinäkuuta 1996 annettu komission asetus (EY) N:o 1294/96 (EYVL L 166, s. 14).

3 — EYVL L 84, s. 1.

4 — EYVL L 166, s. 14.

4. Asetuksen 12 artiklassa säädetään niissä tapauksissa, joissa edellä olevaa ilmoitukselle asetettua määräaikaa ei ole noudatettu, sovellettavista seuraamuksista seuraavasti:

"Sato-, tuotanto- ja varastoilmoitusten sekä kaupan pitämistä ja käsittelyä koskevien ilmoitusten tekemiseen velvoitetut henkilöt, jotka eivät ole tehneet näitä ilmoituksia 11 artiklassa säädettyinä määräpäivinä, on, lukuun ottamatta ylivoimaista estettä, jätettävä asetuksen (ETY) N:o 822/87 32, 38, 41, 45 ja 46 artiklassa säädettyjen toimenpiteiden mukaisten etuuksien ulkopuolelle meneillään olevan ja seuraavan viinivuoden osalta.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettujen määräaikojen ylittämisestä enintään viidellä työpäivällä on kuitenkin seurauksena, että maksettavista tuen määristä vähennetään 15 prosenttia. Maksettaviin määriin tehtävä vähennys on 30 prosentin suuruinen, jos edellä mainitut määräajat ylitetään enintään kymmenellä työpäivällä."

III Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

5. Ennakkoratkaisupyynnön perusteella on oletettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ennakkoratkaisua pyytäessään olettanut, että "kantajien esittämät tosiseikat pitävät paikkansa". Tämän toteamuksen jälkeen tosiseikasto on esitettävä seuraavalla tavalla.

6. Herederos Damián Parras C.B. -niminen yhtiö on yhteisomistukseen perustuva perheyritys, jonka ainoana asiainhoitajana toimi Adelina Parras Medinan aviopuoliso Antonio Moreno López.

7. Antonio Moreno Lopéz kuoli 28.7.1997 odottamatta lomalla ollessaan.

8. Asetuksen N:o 1294/96 11 artiklan 2 kohdan mukaan viimeistään 7.9.1997 tehtävä varastoilmoitus tehtiin vasta 17.9.1997.

9. Asian osalta toimivaltainen hallintoviranomainen Delegación Provincial de Cuidad Real päätti 27.10.1997 asetuksen N:o 1294/96 12 artiklan nojalla tekemässään päätöksessä, että meneillään olevana markkinointivuonna asetuksen N:o 822/87

mukaisesti maksettavia määriä oli vähennettävä 30 prosentilla.

10. Consejería de Agricultura y Medio Ambiente de la Junta de Comunidades de Castilla-La Mancha hylkäsi 23.3.1998 tekemällään päätöksellä yhteisomistukseen perustuvan yhtiön nyttemmin muodostavien sisarusten Isabel ja Adelina Parras Medinan (jäljempänä kantajat) tekemän valituksen.

11. Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha on epävarma siitä, miten asian kannalta merkityksellisiä yhteisön oikeuden säännöksiä on tulkittava, ja se on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 3.4.2001 tekemällään välipäätöksellä seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1. Onko asetuksen N:o 1294/96 12 artiklassa säädetty ylivoimaisen esteen käsite ymmärrettävä laajentavasti siten, että se kattaa myös ennalta arvaamattomat ja merkitykselliset olosuhteet, joiden vuoksi voitaisiin katsoa, ettei tietyn määräajan noudattamisen laiminlyönti ole tuottamuksellista, ja joista ovat esimerkkinä tässä välipäätöksessä kuvaillut olosuhteet?

2. Mikäli seuraavaan kysymykseen vastaaminen on tarpeen ensimmäiseen kysymykseen vastaamiseksi: Ovatko edellä mainitussa 12 artiklassa mainitut seuraukset seuraamuksen tai rangaistuksen luonteisia, ja jos ovat, tukeeko tämä seikka osaltaan sitä, että ylivoimaisen esteen käsitettä on tulkittava laajentavasti?

IV Oikeudellinen arviointi

12. Vuodesta 1962 asteittain käyttöön otetun viinin yhteisen markkinajärjestelyn ensisijaisena tarkoituksena on saada aikaan ja säilyttää kysynnän ja tuotannon välinen tasapaino.[5] Markkinajärjestely perustuu erilaisiin interventiotoimenpiteisiin ja viiniviljelypotentiaalin säännöstelyyn.

13. Interventiotoimenpiteisiin kuuluvat yksityisen varastoinnin tuet, tislaustuet

5 — Ks. tässä asiassa kysymyksessä olevasta vuoden 1987 yhteisestä markkinajärjestelystä jo Gottsmann, *Der Gemeinsame Agrarmarkt*, III A 13a, s. 4.

sekä rypälemehun käyttämisestä muuhun tarkoituksiin kuin viinin tuottamiseen maksettavat tuet.

14. Edellä olevien interventiotoimenpiteiden toteuttaminen edellyttää erityisesti sato-, tuotanto- ja varastoilmoitusten tekemistä. Asetuksen N:o 1294/96 neljännen perustelukappaleen mukaan markkinoiden hallinnan helpottamiseksi on tarpeen vahvistaa päivämäärä, johon mennessä ilmoitukset on tehtävä. Varastoilmoitusten jättöpäivä käy ilmi asetuksen N:o 1294/96 11 artiklan 2 kohdasta.

15. Jos ilmoituksia ei ole tehty määräajassa, laiminlyönnistä seuraa asetuksen N:o 1294/96 12 artiklassa säädetyt, laiminlyönnin vakavuuden mukaan porrastetut seuraamukset, jollei kysymyksessä ole ylivoimainen este. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa kysyä nyt esillä olevassa asiassa ennen kaikkea sitä, miten käsitettä ylivoimainen este on tulkittava tässä yhteydessä.

16. Asiassa on siten syytä tutkia ensiksi yhteisöjen tuomioistuimen ylivoimaista estettä koskevaa oikeuskäytäntöä.

A *Yhteisöjen tuomioistuimen käsitettä ylivoimainen este koskeva oikeuskäytäntö*

17. Ensiksi on todettava, että ylivoimaisesta esteestä seuraa, että velvollisuuksien laiminlyönnistä tai jonkin edellytyksen toteutumatta jäämisestä säädetyt seuraamukset jäävät pois. Tätä tietyistä seuraamuksista luopumista perusteellaan ylivoimaisen esteen muodostavien olosuhteiden poikkeuksellisuudella. Tämä osoittaa, että ylivoimaista estettä koskevalla lausekkeella on läheinen yhteys kohtuusperiaatteen kanssa, koska sen nojalla on mahdollista olla soveltamatta tiettyä oikeussääntöä sellaisissa tapauksissa, joissa sen soveltaminen voisi olla kohtuutonta. [6]

18. Komission mukaan ylivoimaisen esteen lauseketta on tulkittava sen poikkeusluonteen takia suppeasti. [7] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on kuitenkin havainnut, että yhteisöjen tuomioistuimen

6 — Ks. myös asia 25/70, Köster, tuomio 17.12.1970 (Kok. 1970, s. 1161, Kok. Ep. I, s. 515, 31 ja 40 kohta): "Kyseisen rasituksen arvioinnissa ei voida ottaa huomioon vakuuden menettämistä sinänsä, koska kauppiailla on asianmukaisesti suojanaan asetuksen säännökset ylivoimaisena esteenä pidettävistä olosuhteista." ja "Tämän vuoksi vaikuttaa siltä, että rajoittaessaan vientisitoumuksen peruuntumisen ja vakuuden vapauttamisen ainoastaan tapauksiin, joissa on kyse ylivoimaisesta esteestä, yhteisön lainsäätäjä on antanut säännöksen, joka on tuojille tai viejille aiheetonta rasitusta aiheuttamatta tarkoituksenmukainen viljan yhteisen markkinajärjestelyn asianmukaisen toiminnan varmistamiseksi — — yleisen edun mukaisesti."

7 — Ks. vastaavasti jo käsitteestä "ylivoimainen este" yhteisön maatalousoikeudessa annettu komission tiedonanto C (88) 1696 (EYVL 1988, C 259, s. 10).

oikeuskäytännössä ei ole todettu mitään tällaista.

19. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan "ylivoimaisen esteen käsitteen sisältö ei ole samanlainen kaikilla yhteisön oikeuden soveltamisaloilla, vaan sen merkitys on määritettävä sen oikeudellisen yhteyden mukaan, jota sen vaikutusten on tarkoitettu koskevan". [8] Yhteisöjen tuomioistuin päätyi tämän käsitteen ylivoimainen este suhteellisuuden takia katsomaan, että käsitettä ei voida rajoittaa ainoastaan ehdottoman mahdottomuuden tapauksiin: " — — ettei ylivoimaisen esteen käsite rajoitu ainoastaan ehdottomaan mahdottomuuteen, vaan että sitä sovelletaan myös sellaisiin epätavallisiin olosuhteisiin, joihin tuojan tai viejän ei ole ollut mahdollista vaikuttaa ja joiden seuraukset voitaisiin kaikkea huolellisuutta noudattaenkin välttää ainoastaan kohtuuttomin uhrauksin. Kyseinen käsite on riittävän joustava sekä sen tapahtuman, johon asiassa vedotaan, luonteen osalta että sen huolellisuuden osalta, jota viejän edellytetään kyseisen tapahtuman sattuessa noudattavan, samoin kuin niiden uhrausten laajuuden osalta, joihin tämän odotetaan tätä tarkoitusta varten myöntyvän". [9]

20. Tästä ylivoimaista estettä koskevasta yleisestä esityksestä voidaan päätellä, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan käsitettä on tulkittava siten, että se käsittää sekä objektiivisen että myös subjektiivisen elementin. Objektiivinen elementti koostuu epätavallisista ja ennalta arvaamattomista tapahtumista, "jotka eivät johdu suorituksensaajasta". [10] Eri kieliversioiden vertaaminen osoittaa, että viimeinen lause juuri korostaa kysymyksessä olevan tapahtuman epätavallisuutta [11]. Subjektiivisen elementin kohdalla arvioidaan ylivoimaiseen esteeseen vetoavan tahon menettelyä: "Subjektiivinen elementti sisältää velvollisuuden rajoittaa epätavallisen tapahtuman seurauksia kaikin soveltuvin keinoin (poikkeuksena kohtuuttoman suuri uhraus)". [12]

21. Tämän objektiivisesta ja subjektiivisesta elementistä koostuvan ylivoimaisen

8 — Ks. asia C-267/97, First City Trading ym., tuomio 29.9.1998 (Kok. 1998, s. I-5537, 41 kohta), jossa viitataan asiassa C-12/92, Huygen ym., 7.12.1993 annettuun tuomioon (Kok. 1993, s. I-6381, 30 kohta). Tämä käsitettä ylivoimainen este suhteuttava oikeuskäytäntö aloitettiin asiassa 4/68, Schwarzwaldmilch, 11.7.1968 annetulla tuomiolla (Kok. 1968, s. 562).

9 — Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Köster, tuomion 38 kohta.

10 — Näin esim. asia 266/84, Denkavit France, tuomio 22.1.1986 (Kok. 1986, s. 149, 27 kohta).

11 — Edellä alaviitteessä 10 mainitun asian Denkavit France ranskankielinen versio: " — — de circonstances étrangères à l'adjudicataire — — ", italiankielinen versio: " — — circonstanze estranee a colui che la fa valere — — ".

12 — Edellä alaviitteessä 7 mainittu komission tiedonanto, s. 11. Tämä määritelmä perustuu alaviitteessä 6 mainittuun Schwarzwaldmilch-tuomioon.

esteen määritelmä on pysynyt olennaisilta osin muuttumattomana 17.12.1970 annetusta tuomiosta [13] lähtien.

B *Soveltaminen pääasiaan*

22. Asetuksen N:o 1294/96 12 artiklassa olevaa ylivoimaisen esteen käsitettä on tulkittava siten edellä mainittujen oikeussääntöjen valossa. Olen viitannut tältä osin jo siihen, mikä merkitys säädettyjen ilmoitusten tekemisellä säädetyssä määräajassa on [14]. Siten on mielestäni käytettävä periaatteessa tiukkoja vaatimuksia sellaisen tapauksen suhteen, josta katsotaan, että siinä olisi kysymyksessä asetuksen N:o 1294/96 12 artiklassa tarkoitettu ylivoimainen este.

23. Jos lähdemme edellä olevan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tavoin siitä oletuksesta, että edesmennyt oli maataloudellisen yrityksen ainoa asiainhoitaja, ylivoimaisen esteen objektiivisen elementin osalta on todettava, että sellaisen asiainhoitajan odottamaton kuolema on katsottava epätavalliseksi ja periaatteessa ennalta arvaamattomaksi tapahtumaksi, joka ei johdu niistä, joita velvollisuus koskee. Tosin kuoleman määritelmään sisältyy, että kysymyksessä on hyvin henkilökohtainen ja siten ei vieras tapahtuma kun tätä tapahtumaa tarkastellaan suppeassa merkityksessä [15]; yhtä kaikki kuolemantapaus ei yleensä kuitenkaan ole tapaus, johon kysymyksessä olevat henkilöt voisivat vaikuttaa, ja se voidaan luokitella sen yllätyksellisyyden takia ennalta arvaamattomaksi.

24. Se, onko pääasiassa katsottava olevan kysymys ylivoimaisesta esteestä, riippuu siten subjektiivisestä elementistä ja siten siitä, miten niiden henkilöiden, jotka olivat velvollisia täyttämään velvollisuuden, menettelyä ja heidän mahdollisuuksiaan reagoida tapahtumaan on arvioitava.

25. Komissio viittaa aivan oikein siihen, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on tutkia, voidaanko kysymyksessä olevan tapauksen olosuhteissa katsoa, että kysymyksessä on ylivoimaisen esteen käsitteen soveltamisalaan kuuluva tapahtuma. Edellyttäen, että vainaja todella oli kyseisen maataloudellisen yrityksen ainoa asiainhoitaja (minkä vastaajana oleva hallintoviranomainen selvästi kiistää), kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on todeta, oliko hänen kuolemansa katsottava kyseisissä olosuhteissa odottamattomaksi ja siten perillisten kannalta ennalta arvaamattomaksi tapahtumaksi. Tapauksen ennalta arvaamattomuuteen liittyy nimittäin myös se, että perillisten oli

13 — Asia 11/70, Internationale Handelsgesellschaft (Kok. 1970, s. 1125, Kok. Ep. I, s. 501) ja edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Köster.

14 — Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 14 kohta.

15 — Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin luokittelee kuoleman selvästi "yrityksen sisäiseksi" tapahtumaksi.

mahdotonta valmistautua yrityksen johdon siirtymiseen heille.

26. Jos tapahtuma oli ennalta arvaamaton, kansallisen tuomioistuimen on tutkittava, ovatko perilliset noudattaneet riittävää huolellisuutta kuolemantapauksen ja asetetun määräajan päättymisen välisenä aikana. Sen osalta on otettava huomioon kuolemantapauksen, ilmoituksen tekemiselle asetetun määräajan ja tosiasiallisen ilmoituksen tekemisen väliset ajanjaksot. Asiassa tuntuisi olevan mahdotonta katsoa, että kysymyksessä olisi ylivoimainen este silloin, jos kansallinen tuomioistuin päätyisi siihen, että läheisen perheenjäsenen kuolemasta aiheutunut perillisten mielentila ja kuolinpesän hallintaan liittyvien toimien suorittaminen eivät riitä selvittämään ilmoituksen antamista 10 päivää myöhässä kun otetaan huomioon, että kuolema oli tapahtunut vajaata kahta kuukautta aiemmin.

C *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

27. Toinen ennakkoratkaisukysymys esitettiin vain siinä tapauksessa, että ensimmäiseen kysymykseen vastaaminen riippuu siitä. Koska edellä esitetystä käy ilmi, että asetuksen N:o 1294/96 12 artiklan säännöksen oikeudellinen luokittelu ei vaikuta säännöksen tulkintaan, toiseen kysymykseen vastaaminen ei näytä olevan tarpeen.

28. Lisään vielä, että mielestäni ei periaatteessa näytä olevan mitään ongelmia sen suhteen, että ilmoitusvelvollisuuden täyttämättä jättämisestä tai huonosta täyttämisestä aiheutuvat seuraamukset eivät ole riippuvaisia syyllisyydestä.[16] Tässä on myös huomattava, että asetuksen N:o 1294/96 12 artiklan sääntely ei koske maanviljelijöitä siksi, että he ovat maanviljelijöitä, vaan pikemminkin siksi, että he ovat tuensaajia. Toimivaltaisen tukea myöntävän viranomaisen pitäisi periaatteessa voida sitoa etujen myöntäminen tiettyjen edellytysten noudattamiseen.

16 — Ks. vielä vireillä olevassa asiassa C-210/00, Käserei Champignon, 27.11.2001 antamassani ratkaisuehdotuksessa esittämäni seikat (Kok. 2002, s. I-6453).

V Ratkaisuehdotus

29. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Manchan esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Asetuksen N:o 1294/96 12 artiklassa säädettyä ylivoimaisen esteen käsitettä on tulkittava siten, että se käsittää ennalta arvaamattomat ja epätavalliset olosuhteet, joihin kysymyksessä olevien henkilöiden ei ole mahdollista vaikuttaa ja joiden seuraukset olisi voitu kaikkea huolellisuutta noudattaenkin välttää ainoastaan kohtuuttomin uhrauksin. Kuolemantapaus on periaatteessa epätavallinen olosuhde, johon kysymyksessä olevien henkilöiden ei ole mahdollista vaikuttaa. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on tutkia, täyttyvätkö muut edellytykset tässä asiassa. Edellyttäen, että edesmennyt oli maataloudellisen yrityksen ainoa asiainhoitaja, kansallisen tuomioistuimen on nyt esillä olevan kaltaisissa asioissa tutkittava, voidaanko kuolemantapaus katsoa perillisten kannalta odottamattomaksi, ja ovatko yrityksen asiainhoitajina toimivat perilliset noudattaneet riittävää huolellisuutta, kun otetaan huomioon konkreettiset olosuhteet, joihin kuuluvat erityisesti heidän perheasemansa suhteessa vainajaan sekä heidän asemansa myös yrityksessä, ja kuolemantapauksen, ilmoituksen tekemiselle asetetun määräajan ja tosiasiallisen ilmoituksen tekemisen väliset ajanjaksot.